

1955 JAN 20

5

Az én felszabadulásom...

Művészeink emlékeznek

Esik a hó... A várost járjuk ezen a keddi napon, Pest felszabadulásának 10. évfordulóján. Ellátogattunk az Operaházba, a Nemzeti Színházba, a Zeneakadémiára, a művészek kávéházába, hogy elmondják: hogyan érték meg a felszabadulást?

AZ OPERAHÁZBAN...

Jámbor László:

— Talán az elsők egyike voltam, aki 1944 karácsonyestjén leköltöztem az Operaház pincéjébe, ahol végül is mintegy négyszáz főnyi csoport érte meg az ostrom végét. A színház tagjai és hozzátartozói laktak az alagsori és a pincében elhelyezett statisztáöltözőkben és a kazánházak melletti folyosókon. Január első napjaiban egy olyan magyar katonai osztag kért itt menedéket, mely megtagadta vezetői parancsát, abbahagyta a harcot. Helyet adtunk nekik, de jól jártunk, mert volt ennivalójuk. A fasiszták többször meg akarták szállni az épületet. Ezt csak úgy tudtuk elhárítani, hogy hatalmas »Achtung, tífus« feliratot helyeztünk el a bejáratoknál. A tífusztól meghöklökentek. Az operai épület felszabadulása előtti napon már jól hallottuk az Oktogonon elhelyezett szovjet hangszórók hangját. Ekkor oroszul tudó katonáknak és kollégáknak állítottunk az őrhelyekre, ők fogadták a színházba hajnaltajt érkező szovjet harcosokat. Itt volt velünk Failoni karmester és családja, Oláh Gusztáv, Márkus László, Nádasdi Kálmán. Később Kodály Zoltánék is idejöttek a pincébe. Nagy mesterünkről elmondhatom, hogy bizony nem vonta ki magát a férfiakra háruló munkából, magas kora ellenére sem. A felszabadulás napját követő időben már dolgoztunk a belövések okozta romok eltakarításán. A szovjet katonák tiszteletére rendezett első hangversenyt a földszinti ruhatárban rendeztük, mialatt még folyt a harc Budáért.

A ZENEAKADÉMIÁN...

Orosz Júlia:

— Szüleimmel, férjemmel, Zathurecsky Ede hegedűművésszel vártuk a Zeneakadémia pincéjében a felszabadítókat. Az épületbe fasiszták fészkeltek be magukat, sőt, uralmuk utolsó napján pánccéltörő ágyút is vontattak a kapu elé. Ezt aztán a szovjet katonák akadályozták meg, akik villámgyors akcióval rohamozták meg őket. Amikor a fehér hőköpenybe öltözött szovjet katonák eljöttek hozzánk a pincébe, már tudták,

milyen épületben vannak és mosolyogva szemlélték az ott tárolt hangszereket. »Később visszajövtünk« — mondták. Attól az estétől kezdve ismét szólt a muzsika a Zeneakadémián, egyelőre csak a pincében, ahol az első »rögtönzött« koncertem férjem zongorakíséretével emlékeltem a Pillangókisasszony nagyáriáját a negyedórára megpihenő szovjet katonáknak.

A NEMZETI SZÍNHÁZBAN...

Pallai Gusztáv, gondnok:

— Én engedtem be a Nemzeti Színház vasajtáján a felszabadító szovjet katonákat. Közel százan laktunk a pincében. Művészek, köztük Vizváry Mariska, Uray Tivadar — és műszaki dolgozók. Január 16-án este 10 óra tájban körülvették az épületet a szovjet katonák. A fasiszták az erkélyről és az ablakokból szórtak géppuskatüzet rájuk, majd menekülni igyekeztek. Az utolsót a második emeleti 8-as számú öltözőben némították el a szovjet katonák. Tovább kutattak a házban, majd eljutottak a vasajtóig, mely mögött mi voltunk. Nem tudták, ki lehet a pincében és golyószóró-sorozattal »kopogtattak«. Ezután mi is kopogtattunk, majd kitértam a kaput. A szovjet katonák látták, hogy mindenki civil és barátságosan kérdezték: »Artyiszt?« Bólintottunk. Az utcán még állt a harc. Két nap múlva már színházi központ voltunk, mert idejöttek Pest színészei.

EZALATT BUDÁN...

Gyurkovics Mária:

— A Naphegy utcai ház pincéjében minden mosdási lehetőség nélkül, éhesen, fázva húztuk meg magunkat férjemmel és két és fél éves kislányommal. A ház összeadta szárazbab készletét és hólével főztük meg. Két tűz között voltunk. A négyemeletes házból, melynek pincéjében megbújtunk, a két felső emeletet elvitték az ágyúgolyók. Volt, aki már látta a Parlament onnan a vörös zászlót és mi csak vártunk, vártunk... Már február volt, amikor végre a várbeli németek megadták magukat és feljöhettünk a szabad levegőre, a szabadságba, az új életbe.

AZ ELSŐ BANK BÁN...

Szörényi Éva:

— A pesti oldal már felszabadult, amikor én családommal még a Bimbó úti pincében húztam meg magamat, súlyos körülmények között. Mi sokkal később szabadultunk fel. A szovjet katonák szereztek végre vizet, mert ebben szűlkölködtünk a legjobban. Javában tartott a vár ostroma, amikor egy kis húzó-kocsira ráültettem fiacskámat és elindultam a Pasarétre, hogy megkeressem barátaimat, köztük Mészáros Ágiékat. Amint leértem az akkori Hídegkúti útra, egy hivatalos karszalaggal ellátott kis csapatot láttam az úton. Felismertem élükön Tapolczai Gyulát és Mátrai-Betegh Bélát. Megszólítottam őket. Nem ismertek fel. Egyszerre csak Tapolczai felkiáltott: »Éva, éppen érted indultunk.« Később a hirtelen evéstől elájultam és magas lázzal tehetetlenül fektüdtem egy Tárogató úti villában. Néhány nap múlva a Nemzeti Színházban tértem magamhoz. A férjem, barátaink segítségével, átszállított. Ott voltunk néhány napig a pincében, majd sor került végre az akkori Magyar Színházban rendezett első *Bank bán*-előadásra. Romos színházban, ahol csak úgy fűtyült a szél, harminc ember előtt játszottam Melindát. Ma büszkén mondhatom el, hogy néhány nap múlva kétszázadszor játszom el a szerepet és alig hiszem, hogy a magyar színésztörténetben valaki, akinek ez módjában volt, tíz év alatt kétszázadszor!

Kristóf Károly